

УДК 730.032.025.4-047.24]:728.82(477.83-22)
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2026.01.043>

ВРЯТУВАННЯ СКУЛЬПТУР З ПАЛАЦУ В СТАРОМУ РОЗДОЛІ. ЗА РОЗПОВІДДЮ УЧАСНИКА ТИХ ПОДІЙ

Марія ГОРБАЛЬ

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-9287-8336>
провідна наукова редакторка,
Інститут народознавства НАН України,
проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна,
e-mail: horbal.m@gmail.com

Стаття є даниною шани видатному сподвижнику національної культури, лауреату Державної премії ім. Тараса Шевченка, Академіку Української академії мистецтв, Герою України Борису Возницькому. Будучи Генеральним директором Львівської національної галереї мистецтв, він рятував з небуття безцінні раритети, збирав їх повсюдно: у закинутих замках, у зачинених соборах — античні фігури чи дерев'яні статуї святих — з уламків, що лежали розтрощені, реставрував їх і виставляв на показ як в Україні, так і по цілому світу. Один із таких об'єктів пошуку раритетів — античних скульптур — для Б. Возницького був замок Лянцкоронських у Старому Роздолі.

Актуальність теми визначена вшануванням 100-літнього ювілею від дня народження вченого. *Мета* статті — детально описати хід експедиції восени 2002 року до замку Лянцкоронських в Старому Роздолі задля врятування та збереження для українського народу античних скульптур. *Об'єкт* дослідження — замок Лянцкоронських в Старому Роздолі, а *предмет* дослідження — процес віднайдення античних скульптур, які знаходились у замку, внаслідок пошукової експедиції восени 2002 р. за участю Зеновія Горбала, шофера машини камАЗ-5320, який і подає детальні свідчення цієї експедиції.

Методологічною основою дослідження стали методи польового етнографічного дослідження, зокрема інтерв'ювання респондента, типологічний та структурно-функціональний методи.

Ключові слова: Борис Возницький, Старий Розділ, замок Лянцкоронських, пошукова експедиція, античні скульптури, Зеновій Горбаль, шофер машини камАЗ-5320.

Марія HORBAL

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9287-8336>
Leading Scientific Editor,
The Institute of Ethnology of the National
Academy of Sciences of Ukraine,
15, Svobody Avenue, 79000, Lviv, Ukraine,
e-mail: horbal.m@gmail.com

SAVING SCULPTURES FROM THE PALACE IN OLD ROZDOL. ACCORDING TO THE STORY OF A PARTICIPANT OF THOSE EVENTS

The article is a tribute to the outstanding associate of national culture, laureate of the Taras Shevchenko State Prize, Academician of the Ukrainian Academy of Arts, Hero of Ukraine Borys Voznytsky. As the General Director of the Lviv National Gallery of Arts, he saved priceless rarities from oblivion, collected them everywhere: in abandoned castles, in closed cathedrals — antique figures or wooden figures of saints — from the fragments that lay crushed, restored them and exhibited them both in Ukraine and around the world. One of such objects of search for rarities — antique sculptures — for B. Voznytsky was the Lantskoronsky castle in Stary Rozdol.

Back in the early 20th century the Lantskoronsky castle had a luxurious collection of works of art, weapons, tapestries, and a library. Cultural experts compared it to the Louvre or the British Museum. In 1884, Carlo Anton Lantskoronsky organized a scientific expedition to Asia Minor to search for and study Greek antiquity. ...Apparently, it was then that samples of ancient sculpture were brought to Stary Rozdol.

The relevance of the topic is determined by the celebration of the 100th anniversary of the scientist's birth. The purpose of the article is to describe in detail the course of the expedition in the fall of 2002 to the Lantskoronsky Castle in Stary Rozdol in order to save and preserve ancient sculptures for the Ukrainian people. *The object* of the study is the Lantskoronsky Castle in Stary Rozdol, and *the subject* of the study is the process of finding ancient sculptures that were in the castle as a result of a search expedition in the fall of 2002 with the participation of Zenovia Horbal, the driver of the KamAZ-5320 truck, who provides detailed evidence of this expedition.

The methodological basis of the study was the methods of field ethnographic research, in particular interviewing the respondent, typological and structural-functional methods.

Keywords: Borys Voznytskyi, Stary Rozdil, Lyanskoronsky Castle, search expedition, ancient sculptures, Zenoviy Horbal, driver of the KamAZ-5320.

Вступ. Стаття є даниною шани видатному сподвижнику національної культури, лауреату Державної премії ім. Тараса Шевченка, Академіку Української академії мистецтв, Герою України Борису Возницькому. Будучи Генеральним директором Львівської національної галереї мистецтв, він рятував з небуття безцінні раритети, збирав їх повсюдно: у закинутих замках, у зачинених соборах — античні фігури чи дерев'яні постаті святих — з уламків, що лежали розтроснені, реставрував їх і виставляв на показ як в Україні, так і по цілому світу. Про одну із останніх таких пошукових експедицій Б. Возницького восени 2002 р. задля врятування античних скульптур від знищення у замку Лянцкоронських в Старому Роздолі і йдеться у нашій статті, побудованій на розповіді учасника, очевидця Горбала Зеновія¹ — шофера машини камАЗ-5320, яка була задіяна в цій експедиції.

Отож мета статті — детально описати хід експедиції восени 2002 року до замку Лянцкоронських в Старому Роздолі задля врятування та збереження для українського народу античних скульптур. *Методологічною основою* дослідження стали методи польового етнографічного дослідження, зокрема інтерв'ювання респондента, типологічний та структурно-функціональний методи.

Основна частина. Борис Возницький у виданні «Антична скульптура у збірці Львівської галереї мистецтв» пише, що «На початку ХІХ ст. старий палац Жевуцьких (1740 р.) був частково розібраний і добудований графом Антоном Лянцкоронським у класичному стилі. ...В 1884 р. Карло Антон Лянцкоронський організував наукову експедицію до Малої Азії для пошуків і вивчення грецької старовини. ...Очевидно саме тоді до Старого Роздолу були привезені зразки античної скульптури» [1, с. 4] (іл. 1). Ще на початку ХХ століття цей особняк мав розкішну колекцію творів мистецтва, зброї, gobеленів, бібліотеку. Культурологи порівнювали його з Лувром чи Британським музеєм [2]. Адже, як пише Орися Шиян, «Загалом збірка Лянцкоронського сукупно налічувала понад 4 тис. екземплярів, причому речі зі Сходу та Азії становили її чверть. Також були експонати з Америки, Японії, Китаю. Найбільше міс-

це займали європейські майстри. Граф зібрав понад 300 картин італійських та голландських художників ХV—ХVІ ст. — Мазаччо, Боттічеллі, Брейгеля, Яна ван Гойена, Рембрандта ван Рейна...

Фасад та інтер'єр палацу був прикрашений багатим скульптурним декором з алебастру, античними фігурами» [3]. Із щоденникових записів, опублікованих у книжці «Собор Бориса Возницького», дізнаємося, що «Поширилась чутка, що палац та дванадцять гектарів парку буде продано за 460000 гривень у приватні руки — київському бізнесмену Денису Копилову. Поки цього не сталося, я вирішив ознайомитися ближче зі скульптурами у нішах на фасаді палацу. Приставив драбину і поліз. Пошкрябав ножиком по вапну, воно розтріскалося, а під ним — мрамур! Я мало з драбини не гепнувся. Цілу ніч не міг заснути, думав, як забрати твори в галерею. Зранку пішов в обласну адміністрацію і там домігся, щоб надали листа до головного лікаря санаторію Моршина (палац саме туди належав. — Прим. авт. М. Г.) про передачу Возницькому всього, що стоїть на стінах та лежить навкруги палацу. Моршинське начальство не заперечувало. Беру кран, машину, і забираю з нашими реставраторами чотири скульптури» [4, с. 179—180].

І тут долучаю розповідь Зеновія Горбала, шофера машини камАЗ-5320, який був задіяний до врятування цих скульптур.

Отож одного ранку (точного дня він не пригадує, але це було на початку осені 2002 року) до дирекції Львівміськбуду (вулиця Зелена, 238) звернувся пан Борис Возницький з проханням виділити тран-

Іл. 1. Палац Лянцкоронських. Загальний вигляд. РБК-Україна. URL: https://travel.rbc.ua/rus/news/ruyni-i-legendi-chim-vrazhae-palats-lyantskoronskih-1756918610.html#goog_rewarded

¹ Записано 19 жовтня 2025 р. від Горбала Зеновія Дмитровича, 1955 р. н., нар. в с. Лопушна Перемишлянського р-ну, освіта середня технічна. Проживає у м. Львові.

спорт для демонтажу скульптур, які розміщені на фасаді палацу в Старому Роздолі. Дирекція виділила автокран та машину камАЗ-5320, на якій і працював Зеновій Горбаль. «З нами до Роздолу їхало ще дві машини — на білих жигулях — сам пан Борис Возницький, на другій машині — фотограф та, як я зрозумів, працівники львівської картинної галереї. Приїхали. З вигляду велетенський розкішний палац. Дві фігури на фасаді, які треба зняти. Починаємо з першої, тієї, що нижче, — вона без голови. — Я під'їжджаю камАЗом впритул до стіни, вилажу на дах кабіни, обгортаю фігуру куфайкою, щоб не пошкодити її, тоді обв'язую шнурами, зачіпаю гаком каната автокрана, і водій-кранівник «потихеньку» підважує фігуру з місця. Я, звичайно, тримаю її «в палких обіймах», а потім кранівник опускає фігуру на кузов моєї машини, — говорить Зеновій Горбаль. — Там ми заздалегідь понадували камери від коліс, щоб забезпечити м'яке «приземлення» фігури, щоб не пошкодилась при опусканні та при подальшому перевезенні. Отож з першим завданням ми впорались».

Друга фігура — на такій висоті фасаду палацу, що ми вирішуємо, що потрібна додаткова техніка — автовішка, така машина з краном і корзиною, на якій електрики добираються на електричні стовпи, щоб вкрутити електричну лампу. Бо інакше ну ніяк ми самі тієї фігури не знімемо.

Пан Борис Возницький сідає на свого жигуля і їде в пошуках за отією автовішкою, та, виявляється, даремно. В Роздолі на той час такої машини для цієї потреби не знайшлося — чи всі вони були задіяні на якихось об'єктах, чи якісь інші причини, однак п. Борис Возницький розчарований повертається «ні з чим».

«Хлопці, — звертається до нас пан Возницький. — Мусите зробити то самі».

«Ми розуміємо, — відповідаю я із кранівником, — але як, ну ми самі того не зможемо зробити?!». І тоді пан Возницький розказує нам про цінність тієї античної скульптури (він, правду кажучи, без реставраційної експертизи ще сам точно не знав, яка там, на фасаді другого поверху палацу знаходиться фігура, але внутрішньо відчував її надзвичайну цінність). «Хлопці, — каже Борис Возницький, — та ви розумієте, який то шедевр?! Та це може бути витвір генія ще з початку християнських

часів, а може ще з пізнішого часу, але то наші предки зберегли, донесли до нас, і ми мусимо передати ту скульптуру своїм нащадкам!». — «Що саме говорив тоді пан Борис Возницький, — каже Зеновій Горбаль, — я точно не пам'ятаю, але його бесіда була саме в такому руслі. Ми були захоплені, зачаровані тією розповіддю про ту фігуру, яка знаходилась метрів 10 над нами і яку ми мали зняти. І враз (після тої промови пана Возницького) ми себе уявили «месниками», рятівниками оцього конкретного об'єкта нашої культури, «за яку гинули наші пращури». — Ми вже були готові йти на самопожертву і на подвиг задля фігури, яка дивилась на нас згори з фасаду палацу».

Кранівник зачепив до крана чотири троси — два довгих, на яких я мав підніматися на височінь, і два

Іл. 2. Демонтаж скульптур з палацу Лянцкоронських у Старому Роздолі на Львівщині. Фото за кн. «Собор Бориса Возницького» [4, с. 177]

Іл. 3. Розвантаження скульптур з палацу Лянцкоронських зі Старого Роздолу на подвір'ї Львівської національної галереї мистецтв. Фото за кн. Собор Бориса Возницького» [4, с. 177]

Іл. 4, 5. Роздільські скульптури. Палац Розділ/Rozdil Palace. URL: <https://www.facebook.com/photo?fbid=122162435774068853&set=pcb.122162435990068853>

Іл. 6. Борис Возницький на фоні античних скульптур у Львівській національній галереї мистецтв (в Палаці Потоцьких) провадить екскурсію. 2009-й рік. Фото з родинного архіву Лариси Разінкової-Возницької

коротких, які мали кріпитись до фігури, щоб її зняти. Я своїх два троси зчепив гаками докупи, поклав на них куфайку, щоб сідати, по один і другий бік від себе поклав ще одну куфайку і мотузи, щоб обв'язати фігуру, і кранівник «потихеньку» почав мене піднімати. Сиджу на гаках, руками тримаюся за троси, ногами відштовхуюсь від стіни палацу і «пливу» вгору. Поглянув вниз: «Богородице Діво, бережи, рятуй. — В хаті дві маленьких донечки. Якби моя Галя (дружина) бачила, де я є, вона б без тросів мене спустила на землю. Так, Галя нічого не знає, — Богородице Діво... Спокійно, Зеновій, спокійно, ти — «месник», ти герой, ти спасаєш надбання культури...

...«Доплив». Обв'язав фігуру куфайкою, обмотав шнуром, зачепив справа і зліва гаки коротших тросів і крикнув, щоб кранівник потрошку шарпав. Раз, другий, і фігура відчепилась від свого стаціонарного місця і опинилась в моїх обіймах, правда, тільки однієї руки, бо другою тримаюся за трос — в хаті, все ж, дві маленькі донечки. Тоді кранівник «потихеньку» став мене з фігурою опускати. — Легенько перебираю ногами по стіні палацу, ніби йду згори вниз, і от нарешті довгоочікувані надуті камери на кузові. — Богу дякувати. — Ми (з фігурою) опустили. «Безцінний скарб надбання людства» ми опустили на кузов камАЗа (іл. 2, 3).

Та тут відчуваю теплі обійми худенької тендітної людини — Бориса Возницького. Він спочатку ніжно обняв мене, а потім зігнувся над скульптурою, обняв її, і я побачив, як затремтіли його плечі, а з очей градом покотились сльози.

Кранівник зліз зі свого крана і підійшов до камАЗа. Ми з паном Возницьким позамотували обидві фігури в куфайки, щоб не пошкодились при транспортуванні до Львова, і позискакували з кузова. Розчулений, ще з мокрим від сліз обличчям, Борис Возницький запхав руку в кишеню, витягнув і дав нам з кранівником кожному по великій купорі. Ми відмовлялись, та він сказав, що ми заслужили».

«Потім, — продовжує Зеновій Горбаль, — ми знайшли на землі в траві статую римського воїна (без голови), ще щось». А Борис Возницький у тих щоденникових записах фіксує: «Принесли нам і фігурку путті, правда, вже без окремих деталей. Не було одного крила та хвоста дельфіна, якого тримав хлопчик. Також зрізали частину носа, перевіряли склад металу (іл. 4, 5).

Коли все привезли і почали реставрувати, знімати численні набіли тиньку, то виявили, що маємо дві скульптури — Греція IV—III століття до Христа, та ще дві римські, точніше — з Малої Азії I—II століття. Бронзова — алегорична фігура хлопчика з дельфіном, відлив з авторської моделі, виготовленої у 1462 році в майстерні великого флорентійського скульптора Андреа дель Верроккіо» [4, с. 180] (іл. 6).

Висновки. Отож скарби, врятовані і за участі Зеновія Горбаль, варті були тих старань і емоцій. «Те, що ми пережили, що я побачив у той час, коли ми знімали дві фігури з палацу Лянцкоронських у Старому Роздолі, — підсумовує Зеновій Горбаль, — було щось не сучасне, нетутешне, неземне. Так переживати за культурну цінність народу, так дорожити культурним шедевром могла людина незвичайна, могла тільки Надлюдина. І це був він, худенький, щупленький, однак великий у своїй величній справі — Борис Возницький».

Цей життєвий фрагмент, який змалював очевидець, Зеновій Горбаль, засвідчує про велику силу стремління Бориса Возницького у досягненні своєї мети та до магічної сили запалу своєю ідеєю оточуючих.

Людина, яка заслуговує найвищої шани від свої земляків.

1. Возницький Борис. Усі великі відкриття здійснюються випадково. Однак до них ідуть десятки років. *Антична скульптура у збірці Львівської галереї мистецтв. Сенсаційне відкриття*. Львів, 2008.
2. *Скарби палацу у Роздолі. Куди поділася розкішна колекція з маєтку Лянцкоронських на Львівщині*. URL: <https://news.blog.net.ua/2023/11/skarby-palatsu-u-rozdoli-kudy-podilasia-rozkishna-kolektsiia-z-maietku-liantskoronskykh-na-lviv>.
3. Шиян Орісія. *Скарби палацу у Роздолі*. URL: https://zaxid.net/skarbi_palatsu_u_rozdoli_kudy_podilasya_kolektsiya_z_mayetku_lyantskoronskih_n1574808.
4. *Собор Бориса Возницького*. Упоряд. Л. Разінкова-Возницька. Дрогобич: Коло, 2019. 280 с.

REFERENCES

- Voznytskyi, Boris. (2008). All great discoveries are made by chance. However, they take decades to complete. *Antique sculpture in the collection of the Lviv Art Gallery. Sensational discovery*. Lviv [in Ukrainian].
- Treasures of the palace in Rozdoli. Where did the luxurious collection from the Lyanskoronsky estate in the Lviv region go?* Retrieved from: <https://news.blog.net.ua/2023/11/skarby-palatsu-u-rozdoli-kudy-podilasia-rozkishna-kolektsiia-z-maietku-liantskoronskykh-na-lviv> [in Ukrainian].
- Shiyan, Orysia. *Treasures of the palace in Rozdoli*. Retrieved from: https://zaxid.net/skarbi_palatsu_u_rozdoli_kudy_podilasya_kolektsiya_z_mayetku_lyantskoronskih_n1574808 [in Ukrainian].
- Razinkova-Voznytska, L. (2019). *Boris Voznytskyi Cathedral*. Drohobych: Kolo [in Ukrainian].

Received: 04.01.2026

Accepted: 23.01.2026

Published: 12.03.2026